

ประวัติความเป็นมาและการบริหารงานของ
โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์

ความหมายของบรรณารักษศาสตร์

คำว่า "บรรณารักษศาสตร์" เป็นศัพท์บัญญัติมาจากคำภาษาอังกฤษ คือคำว่า Library Science หรือ Librarianship หรือ Library Studies ทั้งสามคำนี้มีความหมายเหมือนกัน ตามแต่ผู้ใดจะนำมาใช้ สำหรับในประเทศไทยเมื่อแรกที่มีการสอนวิชานั้น เรียกกันว่า "วิชาจัดห้องสมุด" ต่อมาภายหลัง พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครานุรักษ์ ได้ประทานชื่อวิชาให้ใหม่ เรียกว่า วิชาบรรณารักษศาสตร์¹

สำหรับความหมายของ "บรรณารักษศาสตร์" นั้น ได้มีท่านผู้รู้อธิบายไว้ต่าง ๆ กัน ในพระราชบัญญัติอุดมศึกษา ปี ค.ศ. 1965 ของสหรัฐอเมริกา มาตรา 2 (ข) วรรคที่ 222 อธิบายว่า

"คำว่า "บรรณารักษศาสตร์" หมายถึง หลักการและ การปฏิบัติงานในห้องสมุด และศูนย์สารนิเทศ ซึ่งรวม งานด้านจัดหา การจัดองค์การ การจัดเก็บ การนำออก ใส การเผยแพร่ข่าวสาร การอ้างอิงและคนควาวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ สุทธิลักษณ์ อ่ำพันวงษ์, "การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย," บรรณารักษ 2509 (พระนคร : แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษร-
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510), หน้า 3.

โดยไซห้องสมุดและแหล่งข่าวสารอื่น ๆ"²

จีน เค เกทส์ (Jean K. Gates) ได้อธิบายว่า

"คำ "บรรณารักษศาสตร์" นั้นอาจจะอธิบายได้อย่างง่าย ๆ ว่า เป็นวิชาที่ช่วยการจัดความรู้ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็ตามให้เป็นที่ไปตามความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ และหน้าที่ของห้องสมุด โดยนำเอาหลักการ ทฤษฎี วิธีการ การจัดองค์กร และเทคนิคต่าง ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงานการให้บริการของห้องสมุด นอกจากนี้วิชาบรรณารักษศาสตร์ยังหมายรวมถึง วิธีการที่จะนำเอาความรู้จากหนังสือ และวัสดุต่าง ๆ ที่เก็บรวบรวมไว้ในห้องสมุดออกใช้ ตลอดจนการปรับปรุงประสิทธิภาพและขยายบริการห้องสมุดอยู่เสมอ"³

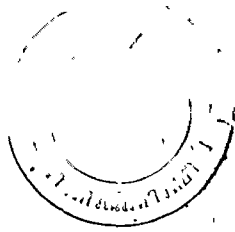
อาจารย์วิจัยวน อินทรกำแหง ได้กล่าวถึงวิชาที่ว่า

"บรรณารักษศาสตร์คือวิชาซึ่งว่าด้วยการจัดดำเนินงานห้องสมุด เพื่อส่งเสริมความฉลาดรอบรู้ การศึกษา ค้นคว้า ความจริงใจและความรู้ในมนุษย์แก่คนทั่วไป ด้วยการรู้จักหาหนังสือ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ และรู้จักเก็บรักษา ตลอดจนส่งเสริมให้ใช้อุปกรณ์เหล่านั้นให้เกิดประโยชน์"⁴

²"Library Education Report," Journal of Education for Librarianship, 6 (Winter, 1966), 219.

³Jean K. Gates, Introduction to Librarianship (McGraw-Hill Series in Library Education. New York: McGraw-Hill Book Co., c 1968), p. 133.

⁴วิจัยวน อินทรกำแหง, "ปรัชญาวิชาบรรณารักษศาสตร์," วารสารห้องสมุด, 8 (พฤษภาคม - มิถุนายน, 2507), 324.

ศาสตราจารย์ สุทธิศักดิ์ อัมพันวงศ์ ก็ได้อธิบายความหมายของวิชานี้ไว้ว่า

"บรรณารักษศาสตร์คือ วิชาที่เกี่ยวกับหนังสือ รวมทั้ง การบริหารงานและดำเนินงานในห้องสมุด มุ่งหมายให้ ผู้ศึกษาเกิดความเข้าใจในวัตถุประสงค์และอุดมการณ์ใน ห้องสมุดในฐานะ เป็นสถาบันสังคมสำหรับการศึกษาค้นคว้า ศึกษาค้นคว้า เพื่อยกระดับฐานะทางสังคมให้แก่วัยที่รักการ อาน การค้นคว้าและวิจัยเรื่องราวต่าง ๆ ให้รู้จักเลือก ลักจัดหาหนังสือและอุปกรณ์การอ่านที่มีคุณภาพมาเก็บรักษา ไว้ให้คงทนถาวร เพื่อเป็นมรดกของคนรุ่นหลัง และให้ เรียนรู้ถึงวิชาการบริหารงานและดำเนินงานในหอสมุด อย่างถูกแบบแผน เพื่อจัดบริการต่าง ๆ ในอันที่จะช่วย ให้ผู้อ่านได้ประโยชน์จากหนังสือและอุปกรณ์ในหอสมุด ได้อย่างเต็มที่"⁵

จากคำอธิบายต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น พอสรุปได้ว่า บรรณารักษศาสตร์คือวิชาที่ว่า ด้วยการบริหารงาน การดำเนินงานและการปฏิบัติงานในหอสมุด โดยมีความมุ่งหมาย ให้ผู้ศึกษาได้มีความรู้ความเข้าใจสามารถจัดบริการต่าง ๆ ให้แก่ผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และได้ประโยชน์จากวัสดุ สิ่งพิมพ์ ในหอสมุดมากที่สุด

ความเป็นมาของการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์

อาชีพบรรณารักษนั้นมีความเป็นมาอันยาวนาน พอกับประวัติของห้องสมุดซึ่งเริ่ม มาแต่สมัยโบราณ แต่วิวัฒนาการของอาชีพนี้เป็นไปอย่างเชื่องช้า งานของบรรณารักษ แต่เดิมเป็นเพียงผู้ดูแลห้องสมุด อันเป็นที่รวมบันทึกข้อความ ผลงานของนักปราชญ์ซึ่งมี อยู่บ่อย และต้องการการเก็บรักษาไว้ระมัดระวังอย่างดี ผู้ทำหน้าที่นี้ไม่จำเป็นต้องได้รับ

⁵ สุทธิศักดิ์ อัมพันวงศ์, เรื่องเดิม, หน้า 1.

การศึกษาอบรมเป็นพิเศษ การเรียนรู้จากการฝึกหัดงานและจากประสบการณ์ก็เป็นการเพียงพอสำหรับจะทำงานให้ได้ แต่ในสมัยต่อมาบทบาทของห้องสมุดเปลี่ยนไป กลายเป็นสถาบันที่สำคัญของสังคม ห้องสมุดมิได้เป็นเพียงที่เก็บหนังสือเช่นแต่ก่อน หากเป็นสถานที่รวมสรรพตำราต่าง ๆ สำหรับค้นคว้าด้วยตนเอง บรรณารักษ์จึงมิใช่ผู้ดูแลหนังสือปัดฝุ่น หยิบหนังสือให้ผู้อ่านไซ้เท่านั้น การทำงานในห้องสมุดสมัยใหม่มิได้เป็นเรื่องที่ใช้สามัญสำนึกธรรมดา หากต้องใช้ความสามารถ ความรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดดำเนินงานห้องสมุดนั้นเป็นศาสตร์หนึ่งที่ต้องมีการศึกษาอบรมเช่นเดียวกับวิชาการด้านอื่น ๆ สหรัฐอเมริกานับเป็นประเทศแรกๆ ที่เห็นความสำคัญในข้อนี้ และได้จัดให้มีโรงเรียนสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2430

ก่อนที่จะมีการเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์อย่างเป็นทางการนั้น บรรณารักษ์กลุ่มที่จัดว่ามีบทบาทสำคัญสำหรับสมัยแรก ๆ ได้แก่ บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย และบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน ซึ่งมีระดับการศึกษาต่างกัน ผู้รับผิดชอบในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยนั้นมักได้แก่อาจารย์ที่ปลดเกษียณแล้ว ส่วนบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนจะได้รับการอบรมโดยการฝึกงานที่ห้องสมุดจัดขึ้นเอง เมื่อมีผู้ต้องการเรียนมากพอที่จะเปิดสอนครั้งหนึ่ง เนื้อหาในการสอนเป็นการอธิบายงานที่ทำในห้องสมุดและฝึกให้ทำจริง ๆ นอกเหนือจากการรับการอบรมที่ทางห้องสมุดจัดขึ้นก่อนเข้าทำงานแล้ว บรรณารักษ์จะหาความรู้สำหรับการทำงานได้ 3 วิธี คือ :

1. จากประสบการณ์และการสอบถาม
2. จากการอ่านหนังสือเท่าที่จะหาได้
3. จากการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน⁶

⁶Sarah K. Vann, Training for Librarianship before 1923

ความคิดเรื่องการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์อย่างเป็นทางการนั้น ได้เริ่มมีการพูดถึงบ้างแล้วในหมู่บรรณารักษ์ชาวอเมริกัน ในการประชุมสมาคมห้องสมุดอเมริกันครั้งแรกเมื่อปีค.ศ. 1877 ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาในการดำเนินงานห้องสมุดที่เพิ่มขึ้นอันเป็นผลจากการขยายตัวของห้องสมุดทั้งด้านขนาดและบริการ ทำให้บรรณารักษ์เริ่มเห็นความจำเป็นในการศึกษาหาความรู้เพื่อปรับปรุงการทำงาน แต่อย่างไรก็ตามในระยะแรกนั้น ความคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ ไม่ค่อยได้รับความเห็นชอบจากบรรณารักษ์โดยทั่วไป เพราะในขณะนั้นมีคนจำนวนมากเชื่อว่า ประสบการณ์จากการทำงานในห้องสมุดเพียงอย่างเดียวก็เป็นการเตรียมคนที่ทำงานในห้องสมุดได้แล้ว ดังเช่น จัสติน วินสัน (Justin Winson) บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ซึ่งจัดเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งในวงการห้องสมุดสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นมีความเห็นว่าการปฏิบัติงานในห้องสมุดที่คึกคักนั้น เป็นวิธีการเตรียมคนมาทำงานในห้องสมุดได้อย่างดีที่สุด⁷

ความคิดในการจัดตั้งโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์มาเริ่มเป็นรูปเป็นร่างขึ้นเมื่อ เมลวิลล์ ดิวอี้ (Melvil Dewey) เสนอโครงการในการจัดตั้งโรงเรียนต่อที่ประชุมสมาคมห้องสมุดอเมริกัน ที่เมืองบัฟฟาโล (Buffalo) ในปีค.ศ. 1888⁸ และในปีเดียวกันนี้เอง ดิวอี้ได้รับแต่งตั้งให้เป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดวิทยาลัยโคลัมเบีย (Columbia College ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัย) และได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการวิทยาลัยให้จัดตั้ง

⁷Robert B. Downs, "Education for Librarianship in the United States and Canada," Library Education: an International Survey, ed. by Larry Earl Bone (Campaign, Ill., University of Illinois Graduate School of Library Science, 1968), p. 1.

⁸Loc. cit.

โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ได้ และในระหว่างปีค.ศ. 1884-1886 คิวอี้ได้เปิดชั้นเรียนแบบ
ทศลงขึ้น และหลังจากนั้นโรงเรียนวิชาจัดห้องสมุด (School of Library Economy)
ก็เปิดขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 5 มกราคม ค.ศ. 1889 ในครั้งแรกนั้นมีนักศึกษา 20
คน เป็นชาย 3 หญิง 17 มีอาจารย์ 7 คน อยู่ภายใต้การอำนวยการของคิวอี้ นับว่า
การจัดตั้งโรงเรียนวิชาจัดห้องสมุดของคิวอี้เป็นก้าวแรกของการจัดการศึกษาวิชาบรรณา-
รักษศาสตร์ในโรงเรียนที่มีการสอนรัดกุมเป็นแบบอย่างซึ่งมาแทนที่การฝึกงานที่ไม่เป็นระบบ
ที่จัดโดยห้องสมุดแต่ละแห่ง เช่นแต่ก่อน

แต่การดำเนินงานโรงเรียนวิชาจัดห้องสมุดของคิวอี้ในครั้งแรกมีอุปสรรค เนื่องจาก
เขาตัดสินใจรับผู้หญิงเข้าศึกษา ซึ่งค้านกับวัตถุประสงค์ของวิทยาลัยที่ไม่ต้องการให้
เป็นสหศึกษา แต่เขาก็ยังทำงานต่อไปจนเป็นเวลาเกือบ 2 ปี ที่เปิดโรงเรียน และได้
ถูกบังคับให้ออกจากตำแหน่งบรรณารักษของสมุดวิทยาลัยโคลัมเบียในเดือนมกราคม ค.ศ. 1889
และได้ย้ายไปเป็นบรรณารักษของสมุดแห่งรัฐนิวยอร์ก (New York State Library)
ที่เมืองอัลบานี (Albany) โดยย้ายกิจการโรงเรียนตามไปด้วย ตั้งเป็นโรงเรียนบรรณา-
รักษศาสตร์แห่งรัฐนิวยอร์ก (New York State Library School) ซึ่งได้ทำหน้าที่
เป็นโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ชั้นนำต่อมาเป็นเวลานาน

หลังจากที่คิวอี้ตั้งโรงเรียนวิชาจัดห้องสมุดขึ้นแล้ว ก็ได้มีโรงเรียนบรรณารักษ-
ศาสตร์ตั้งขึ้นเพิ่มเติมอีกหลายแห่ง จุดประสงค์ของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์รุ่นแรก ๆ
นี้ คือเพื่อฝึกหัดบรรณารักษ์ให้สามารถไปปฏิบัติงานประจำวันในห้องสมุดให้ดีขึ้น กล่าวคือ
เป้าหมายของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์มิได้เพื่อผลิตบรรณารักษ์ระดับผู้บริหาร แต่เพื่อ
ผลิตผู้ที่ทำงานในห้องสมุดให้ได้ดี หลักสูตรจึงเน้นที่การปฏิบัติ คือ ใ้คนมาจาก
ฝึกงานในสมัยก่อน ๆ นั้นเอง และในที่สุดวิชาที่สอนกันนั้นก็ได้กลายมาเป็นวิชาหลักของ

002622

⁹Ibid., p. 2.

หลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระยะหลัง ได้แก่ วิชาการจัดหมู่และทำบัตรรายการ บริการตอบคำถามและบรรณานุกรม การเลือกหนังสือ การบริหารห้องสมุด แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์เหล่านั้นจะดำเนินการตามแบบอย่างของวิชาอื่น แต่การจัดสอนก็เป็นไปต่าง ๆ กัน โดยทั่วไปแล้วจัดว่ามีคุณภาพต่ำ ไม่มีการควบคุมดูแลให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน แม้ว่าจะมีการจัดตั้งสมาคมโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์อเมริกัน (Association of American Library Schools) ขึ้นในปีค.ศ. 1919 โดยมีจุดหมายให้เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ โดยพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียน กำหนดมาตรฐานโรงเรียน พยายามส่งเสริมให้โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน แต่งานของสมาคมแห่งนี้มิได้เป็นผลตามความมุ่งหมาย ทั้งนี้เพราะขาดเงินทุนในการสำรวจแก้ปัญหา ไม่ค่อยได้ทำงานร่วมกับอาจารย์ผู้สอน ซึ่งเป็นผู้รู้ปัญหาต่าง ๆ เป็นอย่างดี ทำให้กล่าวได้ว่าในระยะเริ่มแรกนั้น สมาคมประสบความสำเร็จในงานปรับปรุงการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์

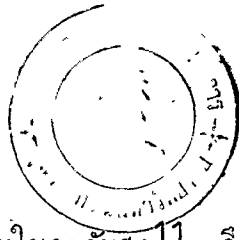
แต่ถึงกระนั้นก็ยังได้มีความพยายามที่จะปรับปรุงการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์อยู่เสมอมา บุคคลสำคัญคนหนึ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการปฏิรูปการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ คือ ดร.ชาร์ลส์ ซี วิลเลียมสัน (Dr. Charles C. Williamson) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสนใจในการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นอย่างมาก ผลงานที่สำคัญของเขาคือ ในระหว่างปีค.ศ. 1919-1921 ได้สำรวจการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ทุกระดับ โดยได้รับความสนับสนุนจากมูลนิธิคาร์เนกี (Carnegie Corporation) และได้พิมพ์เป็นรายงานชื่อ Training for Library Service ออกเผยแพร่ในปีค.ศ. 1921 ว่าเป็นเอกสารที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์มากที่สุดเท่าที่เคยมีมา¹⁰

¹⁰C. Edward Carroll, The Professionlization of Education for Librarianship with Special Reference to the Years 1940-1960 (Metuchen, N.J.: Scarecrow Press, 1960), p. 36.

รายงานของวิไลเดิมสันนี้ เป็นผลจากการสำรวจโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ 15 แห่ง ในปีการศึกษา 1920 - 1921 โดยไปที่โรงเรียนแต่ละแห่ง ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารและการดำเนินการด้านการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ทุกแง่มุม จากการที่ได้ศึกษามาทางวิชารัฐศาสตร์ มีประสบการณ์เป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน เป็นหัวหน้าแผนกบริการข่าวสารของมูลนิธิร็อกกี้เฟลเดอร์ และจากการที่ได้ศึกษาเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์อยู่เสมอ ทำให้เขาพิจารณาโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์อย่างเป็นกลางและมีเหตุผล เขาได้รวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับหลักสูตร อาจารย์ การรับนักศึกษา ผู้สำเร็จการศึกษา ฐานะทางการเงินของโรงเรียน อันแสดงถึงสภาพที่ไม่น่าพึงพอใจ ในรายงานนอกจากจะเป็นการตีความอธิบายข้อเท็จจริงแล้ว ยังมีข้อเสนอแนะซึ่งได้กลายมาเป็นเป้าหมายในการวางแผนปรับปรุงการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในเวลาต่อมา

ข้อเสนอแนะเหล่านั้น พอประมวลที่สำคัญ ๆ ได้ ดังต่อไปนี้

1. ควรจะได้มีการแยกให้เห็นเด่นชัดถึงความแตกต่างระหว่างงานห้องสมุดสองแบบ คือ งานที่ต้องใช้ความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ และงานเสมียน และโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ควรจะต้องสอนเฉพาะงานที่ต้องใช้ความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์
2. เนื่องจากโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์แต่ละแห่งจัดสอนวิชาต่าง ๆ กันไป จึงจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ และควบคุมดูแลให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐาน
3. ควรมีการกำหนดคุณสมบัติผู้เข้าศึกษา ซึ่งวิไลเดิมสันเห็นว่าควรจะต้องรับผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตร 4 ปี จากวิทยาลัย
4. วิไลเดิมสันเห็นว่าผู้สอนในโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ในขณะนั้นมีคุณภาพต่ำ จากการวิเคราะห์พื้นฐานความรู้และประสบการณ์ของผู้สอนแล้ว เห็นว่าผู้สอนจำนวนมาก

ไม่เหมาะที่จะทำการสอนในระดับสูง¹¹ จึงควรที่จะเพิ่มอัตราเงินเดือนและทำให้ตำแหน่งงานสอนเป็นที่จูงใจบรรณารักษ์ที่มีพื้นความรู้สูง มีประสบการณ์และมีความสามารถ และยิ่งไปกว่านั้นยังแนะนำว่า โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ควรจะมีผู้สอนเต็มเวลาไม่น้อยกว่า 4 คน¹²

5. โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ควรจะถูกจัดเป็นแผนกหนึ่งในมหาวิทยาลัย เช่นเดียวกับโรงเรียนวิชาชีพอื่น ๆ มากกว่าจะขึ้นกับห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดแห่งรัฐ หรือห้องสมุดเทศบาล¹³

6. การศึกษาในโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ในปีแรก ควรเป็นเรื่องพื้นฐานโดยทั่วไป และเน้นเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งในปีที่สอง

7. ควรจัดหาหนังสือ ตำราเรียน คู่มือประกอบการศึกษาอย่างกว้างขวาง ขอเสนอแนะในรายงานนี้ว่ามีส่วนในการส่งเสริมความเจริญของการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ และส่วนใหญ่ได้มีการทำตามคำแนะนำ

ความเคลื่อนไหวอันหนึ่งซึ่งนับว่ามีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์อย่างมาก คือ การที่สมาคมห้องสมุดอเมริกันได้แต่งตั้งคณะกรรมการชั่วคราวเกี่ยวกับการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ (Temporary Board on Library Training) ในตอนต้นปีค.ศ. 1923 ให้มีหน้าที่สำรวจการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ กำหนดมาตรฐานสำหรับหน่วยงานที่จัดการศึกษาวิชานี้ทุกระดับ วางโครงการที่จะรับรอง

¹¹ Charles C. Williamson, Training for Library Service (New York: Carnegie Corporation, 1923), p. 138.

¹² Loc. cit.

¹³ Ibid., p. 142.

วิทยฐานะหน่วยงานเหล่านี้ และรายงานผลงานต่อสภาสมาคมห้องสมุดอเมริกัน¹⁴ ถึง
 แมวสมาคมห้องสมุดอเมริกันจะตั้งคณะกรรมการชุดนี้ ก่อนที่จะมีการตีพิมพ์รายงานของ
 วิลเลียมสันออกเผยแพร่ แต่ก็นับได้ว่าเป็นผลจากอิทธิพลของวิลเลียมสัน เพราะวิลเลียม-
 สันได้เคยเสนอต่อที่ประชุมสมาคมห้องสมุดอเมริกันในปีค.ศ. 1919 ว่าควรจะมีหน่วยงานที่ทำ
 หน้าที่ควบคุมดูแลการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ต่อมาในเดือนเมษายน ปีค.ศ. 1924
 คณะกรรมการชั่วคราวเกี่ยวกับการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ได้เสนอต่อสมาคมห้อง
 สมุดอเมริกันให้ตั้งคณะกรรมการถาวรที่จะทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์
 ซึ่งสมาคมห้องสมุดอเมริกันก็ได้ยอมรับข้อเสนอนี้ โดยแต่งตั้งคณะกรรมการการศึกษาวิชา
 บรรณารักษศาสตร์ (Board of Education for Librarianship) เมื่อเดือน
 มิถุนายน ค.ศ. 1924¹⁵ ซึ่งก็คือคณะกรรมการรับรองวิทยฐานะ (Committee on
 Accreditation) ในปัจจุบันนั่นเอง (เปลี่ยนเมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1959)

แม้ว่าในระยะหลังนี้ คณะกรรมการนี้ไม่มีบทบาทอะไรที่เห็นเด่นชัดมากนัก แต่
 สมัยก่อนนั้นมีผลงานที่สำคัญอยู่มาก งานที่สำคัญอันหนึ่งได้แก่ การกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ
 สำหรับโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ทุกระดับ (Minimum Standards for Library
 Schools) ในปีค.ศ. 1925 ซึ่งได้แบ่งโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์เป็น 4 ระดับ คือ

1. โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ขั้นต้น (Junior Library School) ขึ้นกับ
 ห้องสมุดหรือวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย รับผิดชอบการศึกษาในระดับวิทยาลัย 1 ปี สำเร็จ
 แล้วได้ประกาศนียบัตร

¹⁴Louis Round Wilson, "Historical Development of Education for Librarianship in the United States," Education for Librarianship, ed. by Bernard Barelson. (Chicago: A.L.A., 1949), p. 47.

¹⁵Downs, op.cit., p. 8.

2. โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรี (Senior Undergraduate Library School) ขึ้นกับสถาบันที่ประสาทปริญญา รับผู้ที่ผ่านการศึกษาระดับวิทยาลัย 3 ปี สำเร็จแล้วได้ปริญญาตรี

3. บัณฑิตวิทยาลัยบรรณารักษศาสตร์ (Graduate Library School) ขึ้นกับสถาบันที่ประสาทปริญญา รับผู้สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรี สำเร็จแล้วได้ประกาศนียบัตร

4. โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ขั้นสูง (Advanced Graduate Library School) เป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยที่ได้มาตรฐานของสมาคมมหาวิทยาลัยอเมริกัน (Association of American Universities) รับผู้ที่สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรี และผ่านการศึกษาวชิชาสิทธบรรณารักษศาสตร์หลักสูตร 1 ปี ที่เป็นที่ยอมรับ ถ้าเรียนต่อ 1 ปี สำเร็จแล้วให้ปริญญาโท และถ้าศึกษาต่อไปจนครบตามกำหนดของมหาวิทยาลัยก็ให้ปริญญาเอก¹⁶

มาตรฐานที่กำหนดนี้รวมทุกด้านทั้งการจัดองค์กร การบริหาร อาจารย์ การเงิน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ คุณสมบัติของผู้เข้าศึกษา เวลาเรียน วุฒิที่ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับ ตลอดจนหลักสูตร

ปรากฏว่าในครั้งแรกนั้น มีโรงเรียนที่ได้รับการรับรองวิทยฐานะ 15 แห่ง แต่ไม่มีโรงเรียนใดเข้ามาตรฐานประเภทที่ 4 เลย

อย่างไรก็ตามเนื่องจากมาตรฐานเดิมนี้เน้นที่ปริมาณเป็นสำคัญ ในปีค.ศ. 1933 คณะกรรมการการศึกษาวชิชาสิทธบรรณารักษศาสตร์จึงได้เสนอต่อสมาคมหอสมุดอเมริกัน เพื่อปรับปรุงมาตรฐานใหม่โดยเน้นที่คุณภาพมากขึ้น มาตรฐานใหม่นี้เรียกว่า ข้อกำหนดขั้นต่ำสำหรับโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ (Minimum Requirements for Library

¹⁶"First Annual Report of the Board of Education for Librarianship," ALA Bulletin, 19 (July, 1925), 235.

School) กำหนดโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์เป็น 3 แบบ คือ

แบบที่ 1 ได้แก่ โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ซึ่งรับผู้ที่มีคุณวุฒิอย่างต่ำสุดชั้นปริญญาตรีเข้าศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ 1 ปีการศึกษา และ/หรือได้มีการเปิดสอนต่อในระดับสูงกว่านั้น

แบบที่ 2 ได้แก่ โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ซึ่งเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์เพียง 1 ปีการศึกษา รับเฉพาะผู้ที่ผ่านการการศึกษา 4 ปี ในวิทยาลัยมาแล้ว

แบบที่ 3 ได้แก่ โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ซึ่งเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์เพียง 1 ปีการศึกษา ผู้เข้าเรียนไม่จำกัดว่าจะต้องผ่านการการศึกษา 4 ปี ในวิทยาลัยมาแล้ว¹⁷

ตามข้อกำหนดชั้นต่ำปีค.ศ. ๑๙๓๓ นี้ มีโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ที่ได้รับการรับรองวิทยฐานะ 27 แห่ง และก่อนที่จะเลิกใช้ข้อกำหนดนี้ มีโรงเรียนที่ได้รับการรับรองวิทยฐานะ 37 แห่ง เป็นแบบที่ 1 5 แห่ง แบบที่ 2 17 แห่ง และแบบที่ 3 15 แห่ง ต่อมาเมื่อลักษณะของการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์เปลี่ยนไป ก็ได้มีการปรับปรุงมาตรฐานใหม่ โดยประกาศใช้ในปีค.ศ. ๑๙๖๑ ในปัจจุบันใช้มาตรฐานปีค.ศ. ๑๙๖๒ และกำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาใหม่

การกำหนดมาตรฐานโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ และความพยายามที่จะส่งเสริมให้โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ทั้งหลายพยายามจัดดำเนินงานเพื่อให้ได้มาตรฐานนั้น นับว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นที่ยอมรับว่าเท่าเทียมกับการศึกษาวิชาอื่น ๆ

ผลงานของคณะกรรมการการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์นั้น นอกจากจะกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ทุกระดับแล้ว ยังมีในด้านอื่น ๆ อีก เช่น ส่งเจ้าหน้าที่ไปเยี่ยมโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์แต่ละแห่ง มีการอภิปรายถกเถียง

¹⁷ALA Bulletin, 27 (December 15, 1933), 610 - 613.

เรื่องต่าง ๆ กับเจ้าหน้าที่บริหารของโรงเรียนเกี่ยวกับการบริหาร อาจารย์ การเงิน หลักสูตร จัดพิมพ์ตำราสำหรับนักศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ และบรรณารักษ์ทั่วไปได้ใช้ส่งเสริมการจัดตั้งโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ต่าง ๆ เป็นต้น

องค์การหนึ่งที่น่าจะมีบทบาทช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านการศึกษาวិชาบรรณารักษศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง คือ มูลนิธิคาร์เนกี (Carnegie Corporation) ซึ่งนอกจากจะให้เงินทุนแก่ ดร. ชาร์ลส์ ซี วิลเลียมสัน สํารวจสภาพการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ และพิมพ์รายงานออกมาเผยแพร่ อันเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวงการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์อย่างมากแล้วนั้น มูลนิธิแห่งนี้ยังให้ความสนับสนุนทางการเงินในการจัดตั้งโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์อีกหลายแห่ง และให้เงินสนับสนุนการดำเนินงานแก่โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์แห่งต่าง ๆ อีกด้วย

โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์แห่งหนึ่งที่ได้รับ ความสนับสนุนทางการเงินในการจัดตั้งจากมูลนิธิคาร์เนกี คือ บัณฑิตวิทยาลัยบรรณารักษศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยชิคาโก (Graduate Library School, University of Chicago) ซึ่งเปิดดำเนินการในปีค.ศ. 1926 โดยคณะกรรมการการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นผู้วางแผนจัดตั้ง การที่มีการริเริ่มตั้งโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ในระดับสูงนั้น เป็นเพราะมีบรรณารักษ์จำนวนมาก โดยเฉพาะบรรณารักษ์ห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยได้เห็นความจำเป็นของการที่จะมีโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ที่จะให้การศึกษาในระดับสูงจนถึงขั้นปริญญาเอก และเห็นกันว่าโรงเรียนที่จะสอนวิชาในระดับสูงนี้ มิได้มีขึ้นเพื่อปรับปรุงบริการของห้องสมุดเท่านั้น แต่ยังเป็นทางให้คนพบความรู้ใหม่ ๆ ทางด้านบรรณารักษศาสตร์ด้วย นับว่าเป็นครั้งแรกของประวัติการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่มีโรงเรียนสอนในระดับสูงส่งเสริมการวิจัยและพิมพ์สิ่งพิมพ์เผยแพร่ ทำให้เกิดความคิดใหม่ว่าโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์มีหน้าที่สองอย่าง คือ ให้ความรู้ทางด้านวิชาบรรณารักษศาสตร์โดยทั่วไป และส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยระดับสูงแก่ผู้สนใจ¹⁸

¹⁸Carroll, op. cit., p. 265.

โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์แห่งนี้ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งก็มีลักษณะต่างจากรูปแบบการศึกษาระบบบรรณารักษศาสตร์แบบเดิม กล่าวคือ อาจารย์ผู้สอนมิได้มาจากบุคคลสำคัญในวงการบรรณารักษศาสตร์เท่านั้น หากรวมถึงผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ในการจัดการศึกษาขั้นสูงและการค้นคว้าวิจัย และมีผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในวิชาการอื่น ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้กว้างขวางขึ้นในด้านบรรณานุกรม ประวัติศาสตร์ การศึกษา จิตวิทยา สังคมวิทยา ซึ่งบรรณารักษ์จะไขประโยชน์จากวิชาการเหล่านี้ได้อย่างมากมาย ได้มีโอกาสฝึกฝนการศึกษาและการวิจัยในระดับสูงอย่างถูกวิธี นับว่าเป็นการเปลี่ยนจากแนวเดิมของคิ่วที่เน้นที่การปฏิบัติงาน นอกจากนั้นแล้วยังมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการจัดองค์กร มีการแยกตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนออกจากตำแหน่งผู้บริหารห้องสมุด เพื่อจะได้ใช้เวลาให้แก่งานด้านการศึกษาได้อย่างเต็มที่

นอกจากจะได้มีการจัดพิมพ์สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ออกเผยแพร่ เช่น วารสารชื่อ *Library Quarterly* ซึ่งสิ่งพิมพ์เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่ช่วยให้วิชาบรรณารักษศาสตร์ได้รับการยอมรับว่าเป็นวิชาชีพหนึ่งแล้ว โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์แห่งนี้ยังได้ผลิตผู้สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาโทและเอกเป็นจำนวนมากออกไปเป็นบรรณารักษ์ชั้นนำ เป็นอาจารย์และผู้อำนวยการโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์แห่งอื่น ๆ

หลังจากตั้งโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ชั้นสูงที่ชิคาโกไม่นาน ก็ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันในวงอาชีพถึงประโยชน์ และความจำเป็นที่ควรมีการศึกษาถึงระดับปริญญาเอกทางบรรณารักษศาสตร์ ทั้งนี้เพราะมีการเปลี่ยนแปลงในสถาบันทางวิชาการ ซึ่งใช้คุณสมบัติที่สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาเอกเป็นเครื่องประกอบการพิจารณาในการเลื่อนขั้นไปสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น และต่อมาก็ได้มีการเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ชั้นปริญญาเอกในโรงเรียนชั้นนำของสหรัฐอเมริกา รวมถึงที่อิลลินอยส์ (Illinois), โคลัมเบีย (Columbia), มิชิแกน (Michigan), แคลิฟอร์เนีย (California) และรัทเทอร์ส (Rutgers)¹⁹

¹⁹Downs, *op. cit.*, p. 12.

การที่การตั้งโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ชั้นสูงที่ชิคาโกนี้แสดงถึงความเปลี่ยนแปลงและมีอิทธิพลต่อวงการบรรณารักษศาสตร์รุ่นหลัง ๆ ทำให้มีผู้กล่าวว่า

"การจัดตั้งโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ชั้นสูงแห่งนี้
 จะมีอิทธิพลต่อวงการบรรณารักษศาสตร์มากกว่าการ
 พิมพ์รายงานของวิลเลียมสันในปีค.ศ. 1923 หรือการตั้ง
 คณะกรรมการการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในปีค.ศ.
 1924 เสียอีก"²⁰

สำหรับในปัจจุบันนี้กล่าวได้ว่า การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์มีรากฐานมั่นคง
 ในสหรัฐอเมริกาไม่น้อยหน้ากว่าการศึกษาวิชาการแขนงอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากการปรับ
 ปรับปรุงให้ทันต่อเหตุการณ์เสมอ ทั้งในด้านหลักสูตร วิธีการสอน ฯลฯ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 อันได้แก่ สมาคมห้องสมุดอเมริกัน และสมาคมโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์อเมริกันก็ได้
 ร่วมมือกันทำหน้าที่อย่างแข็งขันในการยกระดับการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ พยายาม
 ปรับปรุงแก้ไขมาตรฐาน จัดให้มีการประชุมสัมมนาบรรณารักษ์และผู้ที่เกี่ยวข้องในค่านนี้
 เพื่อหาข้อบกพร่องและข้อเสนอแนะ ตัณณลักษณะอย่างหนึ่งที่แสดงถึงความเจริญของการ
 ศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ คือ การก่อตั้งสมาคมนักศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่เรียก
 ว่า เบตา ซี มู (Beta Phi Mu) ที่มหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ ในปีค.ศ. 1949²¹ รับสมาชิก
 ที่เป็นนักศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่ได้เรียนมาแล้วอย่างน้อยครึ่งหนึ่งของวิชาที่กำหนด
 ให้เรียน และผู้สำเร็จแล้ว ทั้งนี้ทุกคนต้องได้คะแนนเฉลี่ยอย่างน้อยเกรดบี (B) และยังมี
 มีการรับสมาชิกกิตติมศักดิ์ที่เป็นบรรณารักษ์หรือนักการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ด้วย
 สมาคมนี้ส่งเสริมการพิมพ์หนังสือ ส่งเสริมการศึกษา การสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์
 สนับสนุนงานเขียนของนักศึกษา

²⁰Wilson, op. cit., p. 51.

²¹Carroll, op. cit., p. 267.

ปัจจุบันนี้การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา มี 3 ระดับ คือ

1. ระดับปริญญาโท มีโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ที่ได้รับการรับรองวิทยฐานะจากสมาคมห้องสมุดอเมริกัน 51 แห่ง²²

2. ระดับหลังปริญญาโท (Post Master's degree) หรือที่เรียกว่าหลักสูตรปีที่ 6 (Sixth-year Program) ใช้เวลาเรียน 1 ปี และจะได้รับประกาศนียบัตรชั้นสูงวิชาบรรณารักษศาสตร์ (Certificate of Advanced Study in Library Science)

3. ระดับปริญญาเอก ซึ่งมีการสอนอยู่ในโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ 18 แห่ง ปริญญาเอกมี 2 แบบ คือ ปรัชญาคุณวุฒิบัณฑิต (Doctor of Philosophy - Ph.D.) และบรรณารักษศาสตร์คุณวุฒิบัณฑิต (Doctor of Library Science - D.L.S.) ต่างกันคือ แบบแรกสำหรับผู้ที่มีความรู้สูงด้านวิชาการและอาชีพบรรณารักษศาสตร์และได้ทำการศึกษาเรื่องทั่วไปในสาขาวิชาใหญ่ เหมาะแก่การสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ ส่วนแบบหลังเป็นปริญญาสำหรับผู้ที่มีความรู้สูงด้านอาชีพบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งมีความคิดริเริ่มและศึกษาปัญหาสำคัญ ๆ ในด้านบรรณารักษศาสตร์ เหมาะแก่การทำงานตำแหน่งใหญ่ ๆ ในห้องสมุด²³

ความเป็นมาของการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย

ถึงแม้ว่ากิจการห้องสมุดในประเทศไทยจะมีประวัติความเป็นมาอันน่าสนใจมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย แต่การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์เพิ่งจะเริ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

²²The Bowker Annual of Library & Book Trade Information (19th ed. New York: R.R. Bowker, 1974), p. 323-325.

²³"วงการห้องสมุดต่างประเทศ," ข่าวสารบรรณารักษศาสตร์, 1 (มกราคม, 2515), 22 - 23.

ถ้าเปรียบกับของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศในยุโรปอื่น ๆ กล่าวคือ การศึกษา
วิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทยได้เริ่มต้นเป็นครั้งแรก ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2494²⁴ ในขณะนั้นเรียกว่า วิชาจัด
ห้องสมุด

ก่อนหน้านั้นน้อยคนนักที่จะทราบว่า การจัดห้องสมุดเป็นวิชาที่ต้องศึกษา จึงจะ
สามารถจัดห้องสมุดให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้ได้ ห้องสมุดแต่ละแห่งจัดกันไปตามบุญตาม
กรรม ไม่มีหลักในการเลือกซื้อหนังสือเข้าห้องสมุด ไม่มีบริการแก่ผู้อ่านอย่างกว้างขวาง
ไม่มีวิธีจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการอย่างถูกต้องตามแบบสากลเพื่อความสะดวกของ
ผู้ใช้ห้องสมุด และไม่มีบรรณารักษ์ที่ได้รับการศึกษาอบรมวิชาจัดห้องสมุดมาโดยตรงเป็น
ผู้ดำเนินการ²⁵ กระทรวงศึกษาธิการของไทยได้เห็นความสำคัญที่จะต้องมีการ
ที่มีความรู้ และได้ส่งคนไทยไปศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในต่างประเทศ 2 คน แต่
ไม่ได้กลับมา²⁶

ต้นเหตุแห่งการที่บรรณารักษ์ไทยได้ศึกษาวิชาซีพเป็นเริ่มแรกนี้ เนื่องมาจากการ
ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้จัดตั้งห้องสมุดสำนักชาวสวออเมริกันขึ้นที่อาคารถนนราชดำเนิน

²⁴ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, "การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในจุฬาลงกรณมหา-
วิทยาลัย," บรรณารักษ์ 2509 (พระนคร : แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษร-
ศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2510), หน้า 2.

²⁵ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, "คอกเตอร์สเปอญูริเริ่มและวางรากฐานกิจการห้อง
สมุดแผนใหม่ในประเทศไทย," วารสารห้องสมุด, 1 (ตุลาคม - พฤศจิกายน -
ธันวาคม, 2500), 44.

²⁶ Frances Lander Spain, Some Notes on Library Development
in Thailand, 1951-1965 ("Library Science Paper," No.2. Bangkok:
Dept. of Library Science, Faculty of Arts, Chulalongkorn Univer-
sity, 1965), p. 5.

เมื่อปี พ.ศ. 2489 นับเป็นห้องสมุดแห่งแรกที่มีวิธีการตามลักษณะของห้องสมุดที่ทันสมัย เป็นที่เชิญชวนผู้ใช้อย่างนัก บรรณารักษ์ไทยผู้เฝ้าหาความรู้ในวิชาชีพเป็นจำนวนไม่น้อยต่างก็ ไปไต่ถามความรู้เรื่องการจัดห้องสมุดจาก แมรี แองเจิลมายเออร์ (Mary Anglemyer) บรรณารักษ์ห้องสมุดสำนักชาวสาวอเมริกันในเวลานั้นกันเป็นประจำ เพื่อนำความคิดใหม่ ๆ มาจัดห้องสมุดที่ตนประจำทำงานอยู่ แมรี แองเจิลมายเออร์ จึงเห็นว่าถึงเวลาแล้วที่บรรณารักษ์ไทยควรจะได้มีโอกาสศึกษาวิชาจัดห้องสมุดอย่างมีแบบแผน จึงได้เสนอมูลนิธิฟูลไบรท์จัดส่งอาจารย์ชาวอเมริกันมาทำการสอนวิชาจัดห้องสมุด ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยปีละ 1 คน เป็นเวลา 5 ปี ติดต่อกัน คือปี พ.ศ. 2494 - 2499.²⁷

อาจารย์เหล่านั้น ได้แก่

1. ดร. แฟรนเซส แลนเดอร์ สเปน (Dr. Frances Lander Spain) (พ.ศ. 2494 - 2495)
2. นางรุช เอช ร็อควูด (Mrs. Ruth H. Rockwood) (พ.ศ. 2495 - 2496)
3. นางสาวแนนซี เจน เคย์ (Miss Nancy Jane Day) (พ.ศ. 2496 - 2497)
4. นายอาร์โนลด์ ไทรเทียร์ (Mr. Arnold Trotier) (พ.ศ. 2497 - 2498)
5. นางสาวอลิส โลห์เรอร์ (Miss Alice Lohrer) (พ.ศ. 2498 -

²⁷สุทธิลักษณ์ อ่ำพินวงษ์, "20 ปี ของแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2494 - 2518," บรรณารักษ์ 20 (กรุงเทพฯ : แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2518), หน้า 1 - 2.

2499)²⁸

สำหรับเวลาการสอนนั้น จัดเป็นการศึกษาภาคพิเศษในตอนเย็น²⁹ วิชาที่สอนคือวิชาจัดห้องสมุดขั้นพื้นฐาน 6 วิชา ได้แก่

1. วิชาจัดห้องสมุดเบื้องต้น (Introduction to Library Science) 8 สัปดาห์
 2. การทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือ (Cataloging and Classification) 10 สัปดาห์
 3. บริการตอบคำถาม (Reference Service) 9 สัปดาห์
 4. การเลือกซื้อวัสดุในห้องสมุด (Selection of Library Materials) 8 สัปดาห์
 5. การทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือขั้นสูง (Advanced Cataloging and Classification) 8 สัปดาห์
 6. การบริหารงานห้องสมุด (Library Administration) 8 สัปดาห์³⁰
- ผู้สมัครเข้าเรียนจะต้องมีคุณสมบัติปริญญาตรีหรือเทียบเท่าและมีผู้รับรอง หรือผู้ที่ทำงานอยู่ในห้องสมุดขณะนั้น กำหนดเวลาเรียนในตอนเย็น วันละ 2 ชั่วโมง มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ หนังสือที่ไช้ประกอบการเรียนได้รับความเอื้อเฟื้อจากห้องสมุดสำนักข่าวสารอเมริกา มีผู้สมัครเข้าเรียนและสำเร็จการศึกษาได้รับประกาศนียบัตรวิชาจัดห้องสมุดรวม 77 คน ส่วนอีก 130 คน ได้เรียนเพียงบางวิชาเท่านั้น³¹ ดร. มอร์ริส

²⁸ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, "การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์...", หน้า 2.

²⁹ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2 - 3.

³¹ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, "20 ปี ของแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์...", หน้า 2.

เอ. เกลแฟนด์ (Dr. Morris A. Gelfand) ผู้เชี่ยวชาญขององค์การศึกษาวិทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ซึ่งเข้ามาสำรวจสภาพห้องสมุดและการจัดการศึกษาวิชา บรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย ได้ประเมินค่าการสอนไว้ว่า "อาจารย์เหล่านี้ได้ทำงานที่มีคุณค่ามาก ช่วยเตรียมแนวทางไว้สำหรับการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ช่วยกระตุ้นให้เกิดความสนใจในวิชาบรรณารักษศาสตร์ และยังได้ให้ความรู้ที่มีประโยชน์ แก่บรรณารักษ์จำนวนมาก ซึ่งในปัจจุบันได้ดำรงตำแหน่งงานอันรับผิดชอบสำคัญในประเทศไทย"³²

การจัดสอนวิชาจัดห้องสมุดของอาจารย์ชาวต่างประเทศในสมัยนั้นได้ทำให้เกิดความตื่นตัวในเรื่องห้องสมุดโดยทั่วไป บรรณารักษศาสตร์ที่ได้มาเรียนวิชาจัดห้องสมุด ต่างก็เริ่มตระหนักว่า ห้องสมุดนั้นมีใช้เป็นที่ปรึกษาหนังสือสำหรับคนเข้าชม แต่เป็นที่รวมของสรรพวิชาความรู้ซึ่งต้องมีหลักในการจัดเพื่อความสะดวกแก่ผู้ใช้ห้องสมุด ห้องสมุดที่ดี มีใช้ห้องสมุดที่มีหนังสือเป็นจำนวนมากเท่านั้น แต่จะต้องมีหลักการเลือกหนังสือ มีการจัดหมู่หนังสือ ทำบัตรรายการ เพื่อจัดหนังสือให้เป็นหมวดหมู่ และให้ผู้ใช้ทราบว่าหนังสืออะไรบางในห้องสมุด มีการให้บริการอย่างกว้างขวางแก่ผู้อ่าน บรรณารักษะจะต้องมีความรู้เกี่ยวแกหนังสืออย่างแท้จริงจึงจะสามารถช่วยผู้อ่านค้นหาเพื่อการวิจัย และเพื่อสนองความใคร่รู้ใคร่เห็นเป็นส่วนตัวของผู้อ่านได้ จะต้องมีบริการโฆษณาและชักชวนคนให้เข้าห้องสมุด ห้องสมุดที่ดีคือห้องสมุดที่ให้บริการอย่างกว้างขวางแก่ผู้อ่าน บรรณารักษะเหล่านั้นต่างรีบขมิ้มแขนทำการปรับปรุงกิจการห้องสมุดของตนทันทีเท่าที่จะทำได้ หลายแห่งลงมือจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการ จัดทำตู้บัตร และบางแห่งก็มีการเสนอของบประมาณเพื่อทำการปรับปรุงเป็นการใหญ่ นับว่าเป็นการเริ่มแรกของกิจการห้องสมุดแผน

³² Morris A. Gelfand, The National Library, and Library Development and Training in Thailand (Bangkok: Unesco, 1962), (Mimeographed), p. 44.

ใหม่ในเมืองไทย ท่านผู้ใหญ่ในวงราชการหลายท่าน เริ่มตระหนักถึงคุณค่าของห้องสมุด และส่งเสริมสนับสนุนให้บรรณารักษ์ได้ไปศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์เพิ่มเติม ณ ต่าง-ประเทศ ส่งเสริมการปรับปรุงห้องสมุดโดยการขยายเนื้อที่ห้อง สร้างตู้หนังสือเพิ่มเติม บางแห่งก็จัดสร้างอาคารใหม่สำหรับใช้เป็นห้องสมุด³³

หลังจาก 5 ปี ที่อาจารย์ของมูลนิธิฟูไลไบรท์ได้สอนวิชาจัดห้องสมุดเป็นการศึกษาภาคพิเศษ ทางมูลนิธิได้จัดส่งอาจารย์มาอีก แต่ยังมีผู้สนใจใคร่จะได้เรียนวิชาจัดห้องสมุดอีก ศาสตราจารย์ รอง ศยามานนท์ คณบดีคณะอักษรศาสตร์ในขณะนั้นได้ตระหนักถึงความสำคัญของวิชานี้ จึงได้รับเอาวิชาจัดห้องสมุดเข้ามาทำการสอนในภาคปกติของคณะอักษรศาสตร์ ซึ่ง พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นราธิปพงศ์ประพันธ์ ได้ประทานชื่อวิชาให้ใหม่เรียกว่า "วิชาบรรณารักษศาสตร์" และได้เสนอมหาวิทยาลัยขอจัดตั้งแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ขึ้นในคณะอักษรศาสตร์ในปีการศึกษา 2498³⁴ นับว่าโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทยได้มีขึ้นตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

เมื่อแรกเริ่มนั้น แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับอนุปริญญา หลักสูตร 1 ปี โดยผู้สมัครเข้าเรียนจะต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

1. ผู้สมัครเข้าศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ต้องมีพื้นฐานความรู้

ก. สอบไล่ได้ปริญญาบัณฑิตจากมหาวิทยาลัย หรือ

ข. มีพื้นฐานความรู้สอบไล่ได้ชั้นปีที่ 2 ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หรือ

ค. มีพื้นฐานความรู้สอบไล่ได้อนุปริญญาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำหรับผู้ที่มีพื้นฐานความรู้เทียบเท่าอนุปริญญาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เช่น ประกาศนียบัตรประโยคครูมัธยม เป็นต้น จะต้องสอบเทียบความรู้ชั้นอักษรศาสตร์ปีที่ 2 เสียก่อนจึงจะเข้าศึกษาได้

³³ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, "ดอกเตอร์สเปซ...", หน้า 48 - 49.

³⁴ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, "20 ปีของแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์...", หน้า 2.

2. ผู้สมัครที่มีคุณวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี และทำงานอยู่ในห้องสมุดของวิทยาลัย วิชาการศึกษาทั้งสามแห่ง และผู้ที่ทำงานในห้องสมุดของวิทยาลัยครู ในสังกัดกรมการฝึกหัดครู เข้าเรียนวิชาบรรณารักษศาสตร์บางวิชาที่เป็นรากฐานได้โดยไม่คิดเป็นหน่วยกิต ผู้เข้าเรียนจะต้องเป็นผู้ที่วิทยาลัยวิชาการศึกษา หรือกรมการฝึกหัดครูเลือกส่งมาเป็นทางการ และจะต้องเสียค่าบำรุงต่าง ๆ เช่นเดียวกับบุคคลในข้อ 3.

3. นิสิตคณะครุศาสตร์หรือนิสิตคณะอื่น ๆ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นิสิตของวิทยาลัยวิชาการศึกษาระดับปีที่ 3 และปีที่ 4 ที่ต้องการเรียนวิชาบรรณารักษศาสตร์ แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์จะให้คะแนนเป็นหน่วยกิตไว้เพื่อผู้ที่เข้าเรียนจะได้นำไปรวมกับหน่วยกิตอื่น ๆ ในการสอบไล่ของตน

4. ผู้สมัครเข้าเรียนจะต้องเป็นผู้ที่มีความประพฤติเรียบร้อย³⁵

สำหรับการศึกษาระดับอนุปริญญา³⁶ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เลิกทำการสอนในปีการศึกษา 2511 แต่จัดให้มีการสอนระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงขึ้นแทน กำหนดหลักสูตร 1 ปี ได้มีการแก้ไขหลักสูตรต่าง ๆ เหตุผลที่จัดตั้งขึ้นในครั้งนี้ก็เพื่อยกระดับวิชาบรรณารักษศาสตร์ให้สูงขึ้นกว่าปริญญาตรี และเพื่อเผยแพร่วิชาบรรณารักษศาสตร์ให้แพร่หลาย เพื่อผู้ที่เรียนสำเร็จหลักสูตรนี้จะได้นำความรู้ไปปรับปรุงและดำเนินงานห้องสมุดได้ทุกประเภท การจัดห้องสมุดเพื่อเผยแพร่ความรู้นี้นับเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาคน อันเป็นงานสำคัญที่ควบคู่กับงานพัฒนาประเทศ อย่างไรก็ตามจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังคงสอนระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงตั้งแต่ปีการศึกษา 2517 เป็นต้นไป³⁶

³⁵ "ประกาศรับสมัครเข้าศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ชั้นอนุปริญญา ปีการศึกษา 2507," บรรณารักษ 2506 (พระนคร : แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2507), หน้า 179 - 180.

³⁶ เฉลียว พันธุ์สีดา, "วิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย," วารสารห้องสมุด, 18 (พฤศจิกายน - ธันวาคม, 2517), 458.

นอกจากการศึกษาระดับอนุปริญญาหรือที่เปลี่ยนมาเป็นระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงแล้ว แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังได้เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรี โดยจัดเป็นวิชาหนึ่ง ซึ่งนิสิตชั้นปีที่ 3 และปีที่ 4 ของคณะอักษรศาสตร์จะเลือกเรียนได้ในปีการศึกษา 2502 ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) และในปีการศึกษา 2507 ได้เปิดการศึกษาระดับปริญญาโท นับเป็นครั้งแรกในประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อยู่ภายใต้การบริหารของบัณฑิตวิทยาลัย ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) การจัดการศึกษาระดับปริญญาโทนั้นมีจุดมุ่งหมายดังนี้

ก. เพื่อสนองความต้องการแก่ผู้ที่ประสงค์จะเรียนวิชาบรรณารักษศาสตร์ชั้นสูงทั้งในค่านทฤษฎีและปฏิบัติ

ข. เพื่อให้ผู้ที่มิอาจเข้าบรรณารักษ์ได้มีโอกาสศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ชั้นสูง เพื่อนำไปปรับปรุงงานห้องสมุดที่ปฏิบัติอยู่ และเลื่อนวิทยฐานะให้สูงขึ้น

ค. เพื่อเผยแพร่วิชาบรรณารักษศาสตร์ให้แพร่หลาย ซึ่งเป็นการส่งเสริมการศึกษาโดยทั่วไป และเพื่อให้คนทั่วไปตระหนักถึงความสำคัญของห้องสมุดที่มีต่อการศึกษาและให้บริการห้องสมุดให้มากขึ้น³⁷

การเปิดการศึกษาระดับปริญญาโทนี้เป็นไปตามข้อเสนอแนะของ ดร. มอริส เอ. เกสเฟนค์ (Dr. Morris A. Gelfand) โดยมีเหตุผลว่าจะได้เป็นการสนองความต้องการของประเทศซึ่งมีความต้องการบรรณารักษ์ที่มีความสามารถ มีการศึกษาในวิชาการชั้นสูงมาดำเนินงานห้องสมุด และเป็นการพัฒนาการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทยให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

³⁷"โครงการเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ ชั้นปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," บรรณารักษ 2506 (พระนคร : แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2507), หน้า 177.

ในปัจจุบันการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมี 2 ระดับ คือ

1. ระดับปริญญาตรี วิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งที่ให้นิสิตชั้นปีที่ 3-4 เลือกเรียนได้ ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) และนิสิตคณะครุศาสตร์ชั้นปีที่ 3 และปีที่ 4 ก็อาจจะเลือกเรียนได้บางวิชา และนำคะแนนไปรวมกับวิชาอื่น ๆ ในคณะนั้น ๆ และผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับปริญญาครุศาสตรบัณฑิต³⁸ หลักสูตรระดับนี้มุ่งหมายให้มีความรู้ขั้นพื้นฐานโดยทั่วไปซึ่งจะนำไปปฏิบัติงานในห้องสมุดได้³⁹

นิสิตที่จะเลือกวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาเอก จะต้องเรียนวิชาทั้งหมดรวม 32 หน่วยกิต และถ้าเลือกเป็นวิชาโทจะต้องเรียน 16 หน่วยกิต จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรอักษรศาสตรบัณฑิต 144 หน่วยกิต⁴⁰

2. ระดับปริญญาโท กำหนดระยะเวลาเรียน 2 - 5 ปี ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับปริญญาอักษรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) หลักสูตรในชั้นนี้เน้นว่ามีขอบเขตกว้างขวางมาก เพราะมุ่งหมายที่จะฝึกอบรมให้ผู้ที่ศึกษาไปทำงานห้องสมุดได้ทุกประเภท รวมทั้งฝึกอบรมนักจดหมายเหตุ (Archivists) สำหรับไปทำงานเกี่ยวกับการจัดคำเนีนงานเอกสารจดหมายเหตุ และเอกสารทางราชการ นอกจากนี้ยังได้จัดเตรียมผู้ศึกษาสำหรับไปทำการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับต่าง ๆ อีกด้วย⁴¹ สำหรับคุณสมบัติ

³⁸ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, "การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์...", หน้า 3-4.

³⁹ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, "20 ปีของแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์...", หน้า 4.

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

⁴¹ Suthilak Ambhanwong, "Present Scene of Library Education in Universities, Thailand," (Paper Presented at the First Conference on Asian Library Cooperation, Taiwan, Republic of China, August 19-22, 1974), (Mimeographed), p. 3.

ของผู้เข้าศึกษาในระดับนี้ แต่เดิมกำหนดไว้ว่าผู้สมัครเข้าศึกษาจะต้องได้ปริญญาเกียรตินิยม สาขาบรรณารักษศาสตร์ หรือสาขาวิชาหนึ่งวิชาใด กับต้องได้รับอนุปริญญาบรรณารักษศาสตร์ และได้คะแนนเฉลี่ยในชั้นอนุปริญญาบรรณารักษศาสตร์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 นอกจากนี้ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประกาศนียบัตรชั้นสูงในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ที่ได้คะแนนเฉลี่ยสะสมไม่ต่ำกว่า 3.20 และมีคุณสมบัติอื่น ๆ ตามเกณฑ์ที่บัณฑิตวิทยาลัยจะได้ออกกำหนดไว้เป็นปี ๆ ไป ก็มีสิทธิเข้าศึกษาต่อในชั้นปริญญาโทบัณฑิต ตามหลักสูตรปริญญาโท นิสิตจะต้องเรียนวิชาบังคับ 29 หน่วยกิต วิชาเลือก 5 หน่วยกิต และทำวิทยานิพนธ์มีค่า 26 หน่วยกิต⁴² รวม 60 หน่วยกิต ต่อมาในปี 2516 แผนกได้มีการปรับปรุงหลักสูตรครั้งใหญ่ ได้ลดหน่วยกิตจาก 60 เหลือ 48 หน่วยกิต ในครั้งนี้แผนกได้เปิดโอกาสใหญ่ที่ไม่มีพื้นฐานความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีเข้าเรียนได้ควย โดยต้องเรียนวิชาพื้นฐาน 5 วิชา เป็นเวลา 10 ชั่วโมง ไม่นับหน่วยกิต ส่วนวิชาตามหลักสูตร 48 หน่วยกิตนั้น แบ่งเป็นวิชาบังคับ 5 รายวิชา 10 หน่วยกิต วิชาเลือกอีก 10 รายวิชา 20 หน่วยกิต และวิทยานิพนธ์ 18 หน่วยกิต⁴³

การจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้นนับว่าประสบความสำเร็จในการผลิตบรรณารักษ์ออกมาทำงานในท้องสมุคประเภทต่าง ๆ ตลอดจนผลิตอาจารย์ผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในโรงเรียนระดับต่าง ๆ กัน รวมผู้สำเร็จการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในระดับต่าง ๆ ดังนี้

ประกาศนียบัตรวิชาจัดห้องสมุด	ปีการศึกษา 2494 - 2497	77 คน
อนุปริญญาบรรณารักษศาสตร์	ปีการศึกษา 2498 - 2510	234 คน
อักษรศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์)	ปีการศึกษา 2503 - 2518	255 คน

⁴² อักษรศาสตรนิเทศ 2515 คำแนะนำการศึกษาในคณะอักษรศาสตร์ (พระนคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515), หน้า 130.

⁴³ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, "20 ปีของแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์...", หน้า 3.

ประกาศนียบัตรชั้นสูง (บรรณารักษศาสตร์)	ปีการศึกษา 2511 - 2517	70 คน
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์)	ปีการศึกษา 2507 - 2518	49 คน

รวม 685 คน⁴⁴

นับว่าบุคคลเหล่านี้ได้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนากิจการห้องสมุดในประเทศไทย ทำให้คนทั่วไปตระหนักในความสำคัญของห้องสมุดมากขึ้น

หลังจากที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์มาได้ประมาณ 10 ปี ในปี 2507 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็ได้จัดตั้งแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ขึ้นในคณะศิลปศาสตร์ จัดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์สำหรับนักศึกษาที่ผ่านหลักสูตรพื้นฐานของมหาวิทยาลัยในปีที่ 1 แล้ว⁴⁵ เด็กเรียนได้ในปี 2 - 4 ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) แต่แรกนั้นโครงการจัดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ได้รับการคัดค้านว่าไม่ควรให้มีในคณะศิลปศาสตร์ เพราะมีลักษณะเป็นวิชาชีพ มีวิชาชีพการ⁴⁶ แต่อย่างไรก็ตามด้วยเหตุผลที่ว่า วิชาบรรณารักษศาสตร์นั้นไม่ได้เกี่ยวข้องเฉพาะการเลือกหนังสือ การทำบัตรรายการ การจัดหมู่หนังสือ และการ

⁴⁴ แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

⁴⁵ การศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น ในปีที่ 1 นักศึกษาทุกคนจะต้องเรียนหลักสูตรพื้นฐานของมหาวิทยาลัย ซึ่งคณะศิลปศาสตร์เป็นผู้จัด ก่อนหน้าที่จะเลือกเรียนวิชาที่ต้องการ ทั้งนี้เพื่อเป็นการปูพื้นฐานให้ผูเรียนมีความรู้ทั่วไปทางด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์.

⁴⁶ Chittra Pranich, "Library Education at Thammasat University," ASAIHL Seminar on Library Science in Southeast Asia, December 18 - 20, 1964 (Bangkok, 1965), p. 61.

จ่ายรับหนังสือเท่านั้น แต่ยังมีหมายรวมถึงการที่จะให้ความรู้แก่ประชาชนด้วย งานบรรณารักษะนั้นเกี่ยวข้องกับทั้งความคิดและบุคคล การที่บรรณารักษ์จะได้ศึกษาวิชาความรู้ทั่วไปก่อนมาเรียนวิชาชีพเป็นสิ่งที่ดี เพราะบรรณารักษ์จำเป็นต้องมีความรู้ทั้งวิชาการทั่วไปและวิชาเฉพาะ ดังนั้นการจัดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ ในคณะศิลปศาสตร์จึงได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการได้

หลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้มีการปรับปรุงอยู่เสมอ ในปัจจุบันการศึกษาเพื่อรับปริญญาตรีในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์นั้น นักศึกษาต้องมีหน่วยกิตสะสมไม่น้อยกว่า 135 หน่วยกิต และได้ศึกษาดัชนีวิชาต่าง ๆ ครบตามหลักสูตรและเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

1. วิชาพื้นฐานของมหาวิทยาลัย 36 หน่วยกิต
2. วิชาเอก 48 หน่วยกิต
3. วิชาโท และ/หรือ 51 หน่วยกิต⁴⁷
4. วิชาเลือกเสรี

และนักศึกษาผู้ใดประสงค์จะศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาโท ต้องศึกษาดัชนีวิชาบังคับ 10 หน่วยกิต และเลือกศึกษาดัชนีวิชาอื่นในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์อีกอย่างน้อย 8 หน่วยกิต⁴⁸

จนถึงปัจจุบันนี้ มีผู้สำเร็จการศึกษาได้ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวมทั้งสิ้น 163 คน⁴⁹

⁴⁷ธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัย, คู่มือการศึกษา 2517 - 2518 (พระนคร : 2517), หน้า 242.

⁴⁸เรื่องเดียวกัน, หน้า 243.

⁴⁹สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ต่อมาในปีการศึกษา 2508 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร⁵⁰ ก็ได้มีการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์เช่นกัน โดยเปิดสอนระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงวิชาเฉพาะ สำหรับผู้จบปริญญาตรีทางการศึกษา กำหนดเวลาเรียน 1 ปี สำเร็จแล้วได้ประกาศนียบัตรชั้นสูงวิชาเฉพาะบรรณารักษศาสตร์ แต่ทางวิทยาลัยได้เลิกสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับนี้ไปแล้วตั้งแต่ปีการศึกษา 2515 มีผู้สำเร็จการศึกษาทั้งสิ้น 59 คน⁵¹ ที่จริงแล้วก่อนที่จะมีการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์อย่างเป็นทางการที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒนั้น มหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้จัดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์มาแล้วตั้งแต่ปี 2500 โดยที่มหาวิทยาลัยเห็นความจำเป็นว่าควรจะได้มีการเตรียมบุคคลที่มีความรู้ความสามารถออกไปปฏิบัติงานด้านนี้ให้มากขึ้น ประกอบกับมีเสียงเรียกร้องจากนิสิตที่กำลังเรียนอยู่ และครูซึ่งทำงานห้องสมุดโรงเรียนอยู่แล้ว แต่ไม่ได้รับการฝึกฝนมาก่อนเลย การสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระยะแรกเริ่มนี้เรียกว่า "Library Under Studies"⁵² แบ่งผู้เรียนเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. นิสิตชั้นปีที่ 4 ซึ่งตั้งใจจะออกไปทำงานในห้องสมุดโรงเรียน
2. ครูประจำการซึ่งทำงานห้องสมุดอยู่

สำหรับนิสิตจะได้เรียนในภาคสุดท้าย เรื่องที่ต้องการเรียนมี 1) งานเทคนิคห้องสมุด 2) งานบริการอ้างอิงและบรรณานุกรม 3) การจัดการและบริหารงานห้องสมุด โดยเรียนสัปดาห์ละ 9 ชั่วโมง และฝึกงานสัปดาห์ละ 21 ชั่วโมง

⁵⁰เดิมคือวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร.

⁵¹สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

⁵²สุนทร แก้วฉาย, "การเรียนบรรณารักษศาสตร์ ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร," วารสารห้องสมุด, 16 (กันยายน - ตุลาคม, 2515), 398.

สำหรับครุภัณฑ์แผนกห้องสมุดจะกำหนดให้ฝึกงานและเรียนตามความเหมาะสม แล้ว
แต่ว่าทางโรงเรียนจะอนุญาตให้มาฝึกได้วันละกี่ชั่วโมง

โครงการดังกล่าวสิ้นสุดในปี 2506

นอกจากการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ 2 ระดับ แล้วนั้น ในปีการศึกษา 2510
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาเอกในชั้น
ปริญญาโททางการศึกษา รับผิดชอบปริญญาตรีทางการศึกษา และได้คะแนนเฉลี่ยอย่างต่ำ
เกรด B กำหนดเวลาเรียน 2 ปี ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
(บรรณารักษศาสตร์) การศึกษาในระดับนี้ยังคงดำเนินการอยู่จนปัจจุบัน มีผู้สำเร็จการ
ศึกษาทั้งสิ้นถึงปีการศึกษา 2518 รวม 67 คน⁵³

นอกจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร แล้ว มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นภายหลังก็ได้มีความ
พยายามที่จะจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยดังกล่าวได้แก่ มหาวิทยาลัย-
ลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยสงขลา
นครินทร์

สำหรับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นั้น เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2510 สภา
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่อนุมัติให้จัดตั้งภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ขึ้นในคณะมนุษยศาสตร์⁵⁴
และสภาการศึกษาแห่งชาติได้อนุมัติให้เปิดสอนได้ เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2511
วัตถุประสงค์ของการที่มหาวิทยาลัยเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ก็เพื่อผลิตบัณฑิตที่มี

⁵³ สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.

⁵⁴ สุกฤษดิ์ลักษณ์ อ่ำพันวงษ์, วิวัฒนาการห้องสมุดและบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย, ("เอกสารบรรณารักษศาสตร์," เล่ม 4. พระนคร : แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510), หน้า 53.

คุณวุฒิชั้นปริญญาที่สามารถประกอบอาชีพบรรณารักษณ์ในสถาบันการศึกษาทุกระดับ ตลอดจน
 หอสมุดประเภทต่าง ๆ⁵⁵ สำหรับผู้เรียนจะเริ่มเรียนวิชาพื้นฐานทั่วไปที่มีสอนในคณะ
 มนุษยศาสตร์ในชั้นปีที่ 1 และ 2 และในขณะที่เดียวกันก็จะเรียนวิชาเบื้องต้นทางบรรณ-
 รักษศาสตร์เป็นบางวิชาไปด้วย แต่ในชั้นปีที่ 3 และ 4 จะเรียนเน้นหนักไปในด้านวิชา
 บรรณารักษศาสตร์⁵⁶ ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษ-
 ศาสตร์) มีผู้สำเร็จการศึกษาแล้วถึงปีการศึกษา 2518 รวมได้ 83 คน⁵⁷

ส่วนมหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้น ได้เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญา
 ตรีในคณะมนุษยศาสตร์ ซึ่งผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (บรรณา-
 รักษศาสตร์) เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2514 โดยมีภาควิชาบรรณารักษศาสตร์
 รับผิดชอบ มีความมุ่งหมายที่จะให้นักศึกษาได้เรียนรู้ถึงหลักการดำเนินงานและการปฏิบัติ
 งานในหอสมุดในฐานะเป็นผู้ให้บริการซึ่งจะต้องมีความรู้ทั้งทางด้านวิชาการ เทคนิค
 ตลอดจนการบริหารงานเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาสาขา
 วิชาอื่นใดมีโอกาสเลือกเรียนวิชาบรรณารักษศาสตร์ เพื่อเป็นการส่งเสริมการศึกษาและ
 อาชีพของตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในปัจจุบันนี้ประสบปัญหาการขาดแคลนบรรณารักษณ์
 เป็นอย่างมาก ดังนั้นภาควิชาบรรณารักษศาสตร์จึงมีจุดประสงค์ที่จะผลิตบรรณารักษณ์ของ
 หอสมุดทุกประเภท (หอสมุดโรงเรียน หอสมุดมหาวิทยาลัย หอสมุดประชาชน และห้อง
 สมุดเฉพาะ) เป็นการสนองความต้องการของประเทศชาติในด้านอัตรากำลังคนระดับ

55 เชียงใหม่, มหาวิทยาลัย, โครงการเปิดสอนและหลักสูตรระดับปริญญาตรี
สาขาบรรณารักษศาสตร์ (ม.ป.ท., ม.ป.ป.) (อัครสำเนา).

56 นวสนวี สุธรรมวงศ์, "การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย," วารสารหอสมุด, 14 (พฤษภาคม - มิถุนายน, 2513), 164.

57 ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กลาง อาชีพบรรณารักษ์ซึ่งยังขาดแคลนอีกด้วย⁵⁸ นักศึกษาที่จะเรียนวิชาบรรณารักษศาสตร์ มีกำหนดเวลาเรียน 4 ปี และไม่เกิน 7 ปี ตามระเบียบข้อบังคับของมหาวิทยาลัย และมีหน่วยกิตสะสมไม่น้อยกว่า 145 หน่วยกิต⁵⁹ แบ่งได้เป็น 1) วิชาบังคับทั่วไป ของคณะ 61 หน่วยกิต 2) วิชาเอกบังคับ 48 หน่วยกิต 3) วิชาโท 18 หน่วยกิต 4) วิชาเลือก 18 หน่วยกิต⁶⁰ มหาวิทยาลัยรามคำแหงได้ผลิตบัณฑิตทางบรรณารักษศาสตร์ไปแล้วในปีการศึกษา 2517 เป็นรุ่นแรก และนับถึงปีการศึกษา 2518 มีผู้สำเร็จการศึกษา 54 คน⁶¹

นอกจากนี้แล้วมหาวิทยาลัยรามคำแหงยังมีโครงการในอนาคตที่จะผลิตนักศึกษาในระดับปริญญาโทและระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงอีกด้วย

มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นแห่งล่าสุด คือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีภาควิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นผู้นำดำเนินการ ขึ้นกับคณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ เปิดสอนเป็นรุ่นแรกในปีการศึกษา 2518 โดยมีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อผลิตบัณฑิตทางวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่ยังขาดแคลนสำหรับห้องสมุดทุกประเภทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อให้นักศึกษาที่มีภูมิสำเนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ศึกษาก้าวหน้าตามความสามารถในถิ่นของตน ซึ่งเป็นการช่วยเสริมธุรกิจของชาติและครอบครัว

⁵⁸ อัมพร ปันศรี, ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ (ม.ป.ท., ม.ป.ป.)

(อัครสำเนา).

⁵⁹ รายละเอียดโครงการจัดตั้งภาควิชาและสำนักงานเลขานุการคณะ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2518 (พระนกร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518) (อัครสำเนา), หน้า 1.

⁶⁰ อัมพร ปันศรี, เรื่องเดิม.

⁶¹ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

3. เพื่อปรับปรุงและส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต (Life Long Education) ให้มีแพร่หลายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. เพื่อเป็นศูนย์เผยแพร่วิชาบรรณารักษศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

5. เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ทางวิชาการเพิ่มขึ้นพอที่จะศึกษากันได้ในระดับสูงต่อไปได้⁶²

นักศึกษาที่จะศึกษาให้ได้ปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น จะต้องมีหน่วยกิตสะสมไม่น้อยกว่า 134 หน่วยกิต และได้ศึกษาลักษณะวิชาต่าง ๆ ครบตามหลักสูตรและเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

1. วิชาบังคับพื้นฐาน	48	หน่วยกิต
2. วิชาบังคับของภาควิชา	43	หน่วยกิต
3. วิชาเลือกของวิชาแกน	7	หน่วยกิต
4. วิชาเลือกทั่วไป	36	หน่วยกิต

นักศึกษาจะต้องฝึกงานในหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยขอนแก่น และห้องสมุดอื่น ๆ อีกตามที่หัวหน้าภาควิชาบรรณารักษศาสตร์เห็นสมควร ไม่น่ากว่า 120 ชั่วโมง⁶³ ปัจจุบันมีนักศึกษาเลือกเรียนวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาเอก จำนวน 27 คน⁶⁴

มหาวิทยาลัยแห่งสุดท้ายที่ได้มีความพยายามจะเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ คือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งมีโครงการที่จะเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในอนาคต

⁶² เอกสารเสนอเพื่อขอความเห็นในโครงการเปิดสอนหลักสูตรมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ม.ป.ท., ม.ป.ป.) (อัครสำเนา), หน้า 1.

⁶³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

⁶⁴ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อันไกลนี้⁶⁵ โดยจะจัดเป็นการศึกษาระดับปริญญาตรี มีภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์เป็นผู้ดำเนินการ

การบริหารงานโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จก้าวหน้าในการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ก็คือ การบริหารงานโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน ในการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์นั้น แม้ว่า จะวางวัตถุประสงค์ไว้อย่างดี กำหนดหลักสูตรไว้อย่างสมบูรณ์ มีวัสดุอุปกรณ์ครบถ้วน การจัดการศึกษาก็ไม่อาจประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้ ถ้าการบริหารงานไม่ดี ผู้สอนไม่มีประสิทธิภาพ และมีปริมาณไม่เพียงพอ

การบริหารงานโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ในสมัยแรกเริ่มนั้น ได้แบบอย่างมาจากการจัดฝึกอบรมบุคคลก่อนเข้าทำงานในห้องสมุดในยุคที่ยังไม่มีการจัดการศึกษาอย่างเป็นทางการ กล่าวคือ ห้องสมุดรับผิดชอบในการดำเนินการ โดยมีบรรณารักษ์เป็นผู้สอน ดังจะเห็นได้จากที่ เมลวิลล์ ดีวีย์ (Melvil Dewey) ผู้ริเริ่มก่อตั้งโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์แห่งแรกได้กล่าวไว้ในข้อเสนอให้เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์อย่างเป็นทางการว่า 1. ผู้สอนควรมีความรู้เรื่องห้องสมุดเป็นอย่างดี และมีคุณสมบัติเหมาะสม และ 2. โรงเรียนควรขึ้นกับห้องสมุดที่⁶⁶

⁶⁵Suthilak Ambhanwong, Present Scene in Library Education..., p. 1.

⁶⁶Sarah K. Vann, Training for Librarianship before 1923 (Chicago: A.L.A., 1961), p. 23.

และโรงเรียนวิชาจัดห้องสมุด (School of Library Economy) ของคิ่วอเองก็ขึ้นกับห้องสมุดวิทยาลัยโคลัมเบีย (ปัจจุบันเป็นมหาวิทยาลัย) โดยคิ่วอซึ่งดำรงตำแหน่งหัวหน้าบรรณารักษ์ห้องสมุดวิทยาลัยแห่งนั้นเป็นผู้อำนวยการสอน ผู้สอนคนอื่น ๆ ก็ได้แก่ บรรณารักษ์ห้องสมุดแห่งนั้น และบรรณารักษ์ผู้ทรงคุณวุฒิจากที่อื่น และเมื่อคิ่วอย้ายไปเป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดแห่งรัฐนิวยอร์กก็ได้อายกิจการโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ไปด้วย ส่วนโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์แห่งอื่น ๆ ที่ตั้งขึ้นภายหลังในระยะเริ่มแรกนั้น ส่วนใหญ่ขึ้นกับห้องสมุดทั้งห้องสมุดประชาชนขนาดใหญ่ ห้องสมุดของรัฐ มีน้อยแห่งที่ขึ้นกับมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ยังมีบางแห่งที่ขึ้นกับโรงเรียนเทคนิคอีกด้วย และผู้ดำเนินการสอนก็คือบรรณารักษ์

จากการสำรวจการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ของ ดร.ชาร์ลส์ ซี วิลเลียมสัน (Dr. Charles C. Williamson) ในปีค.ศ. 1920-1921 ซึ่งได้พิมพ์เป็นรายงานเผยแพร่ในปีค.ศ. 1925 นั้น พบว่าโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ 6 แห่ง ในจำนวน 15 แห่งที่สำรวจ จัดดำเนินการโดยห้องสมุดของรัฐและห้องสมุดประชาชน

จากรายงานนี้วิลเลียมสันได้ให้ข้อเสนอว่า โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ควรขึ้นกับมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษา เขามีความเห็นว่าการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ก็ควรเหมือนกับการศึกษาวิชาอื่น ๆ คือ ควรดำเนินการโดยสถาบันการศึกษาวิจัยมากกว่าที่จะเป็นห้องสมุด เพราะห้องสมุดนั้นโดยธรรมชาติเกี่ยวข้องกับการให้บริการมากกว่าการสอน นอกจากนั้นการปฏิบัติงานในห้องสมุดแต่ละแห่งนั้นต่างกัน ซึ่งเป็นผลให้จำกัดเนื้อหาและขอบเขตการสอนอยู่ในวงเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดแห่งนั้น ๆ แทนที่จะสอนอย่างกว้าง ๆ เช่นที่ควรจะเป็น

อนึ่ง ถ้าพิจารณาจากมาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่กำหนด จะพบว่ามาตรฐานขั้นต่ำ (Minimum Standard) ปีค.ศ. 1925 นั้น มีโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์เพียงระดับเดียวที่คณะกรรมการการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ (Board of Education for Librarianship) กำหนดให้ขึ้นกับห้องสมุดได้ คือ โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ชั้นต้น (Junior Undergraduate Library School) และในข้อกำหนดขั้นต่ำ

สำหรับโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ (Minimum Requirements for Library Schools) ปีค.ศ. 1933 ให้โรงเรียนแบบที่ 3 เพียงแบบเดียวขึ้นกับห้องสมุดได้ แต่ทั้งนี้ ต้องเป็นห้องสมุดที่คณะกรรมการการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ยอมรับ ส่วนโรงเรียนประเภทอื่น ๆ กำหนดให้ขึ้นกับสถาบันที่ประสาทปริญญา และมาตรฐานในสมัยหลัง ๆ ทั้งที่เลิกใช้ไปแล้ว กำลังใช้อยู่ และกำลังได้รับการเสนอให้ใช้ ส่วนกำหนดให้โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ขึ้นกับมหาวิทยาลัยทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตามถึงแม้มีรายงานของวิลเลียมสันพิมพ์เผยแพร่ออกมา ไม่ปรากฏว่ามีโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ที่ตั้งใหม่อยู่กับห้องสมุดเลย และเมื่อประมาณปีค.ศ. 1940 นั้น โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์โคกอย ๆ เปลี่ยนมาขึ้นกับสถาบันการศึกษาจนหมด เรียกได้ว่าในแง่นี้ข้อเสนอแนะในรายงานของวิลเลียมสันได้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป⁶⁷

สำหรับในกรณีนี้ เจ. เปอริแอม แคนตัน (J. Periam Danton) ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงความจำเป็นที่โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ควรขึ้นกับมหาวิทยาลัยว่า เพราะการที่โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์เป็นสถาบันอิสระนั้นมีข้อเสียหลายประการ คือ

1. ถ้าโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์เป็นสถาบันอิสระจะไม่ได้รับเงินอุดหนุนมากพอที่จะมาจัดซื้อหนังสืออ้างอิงต่าง ๆ ซึ่งมีราคาแพง และนักศึกษาจำเป็นต้องใช้ และสิ่งเหล่านี้มีในห้องสมุดมหาวิทยาลัยอยู่แล้ว และถึงแม้โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์จะมีเงินพอ ก็ไม่อาจจัดหาสิ่งที่ต้องการมาได้ครบถ้วน เพราะหนังสือบางรายการอาจจะขาดตลาดไปแล้ว

2. โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ที่เป็นสถาบันอิสระ อาจจะไม่สามารถประสาทปริญญาได้ หรือถึงแม้จะให้ปริญญา แต่ปริญญาจากโรงเรียนเหล่านี้ก็ไม่ได้รับการยอมรับ

⁶⁷ C. Edward Carroll, The Professionalization of Education

for Librarianship with Special Reference to the Year 1940 - 1960

(Metuchen, N.J.: Scarecrow Press, 1960), p. 21.

ว่าเท่าเทียมกับปริญญาจากสถาบันการศึกษาที่มีผู้รู้จักกันดี

3. มาตรฐานการสอนและค่านอื่น ๆ ของโรงเรียนที่เป็นอิสระมักจะดีกว่าโรงเรียนที่เป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยที่เป็นที่รู้จักกันดี

4. ผู้ที่ศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์นั้นควรมีความรู้ในวิชาอื่น ๆ ด้วย การขึ้นอยู่กับมหาวิทยาลัยนั้นจะทำให้นักศึกษาแต่ละอาจารย์บรรณารักษศาสตร์ได้มีโอกาสติดต่อกับนักศึกษาและอาจารย์ในสาขาวิชาอื่น ๆ เป็นการแลกเปลี่ยนทัศนคติ และยังเป็นโอกาสให้ผู้อื่นเข้าใจวิชาบรรณารักษศาสตร์ดีขึ้นด้วย⁶⁸

ในค่านผู้สอนนั้น ดังได้กล่าวแล้วว่า แต่เดิมผู้สอนคือบรรณารักษ์ในห้องสมุด จากการสำรวจของวิลเลียมสันพบว่าในจำนวนผู้สอนในโรงเรียนทั้งหมดที่เขาสำรวจ มีเพียงร้อยละ 52 เท่านั้น ที่จบการศึกษาระดับวิทยาลัย และเขาได้ให้ข้อเสนอในค่านนี้ว่า อาจารย์ควรมีความรู้ทางวิชาการสูงขึ้น และให้มีอาจารย์ที่สอนเต็มเวลามากขึ้นด้วย ในข้อนี้ถ้าพิจารณาจากมาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ จะเห็นว่ามาตรฐานขั้นต่ำปี 1951 กำหนดผู้สอนสำหรับโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ 3 ระดับแรก ได้แก่ โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ขั้นต้น (Junior Undergraduate Library School) โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรี (Senior Undergraduate Library School) และมีบัณฑิตวิทยาลัยบรรณารักษศาสตร์ (Graduate Library School) iva ว่า สำหรับโรงเรียนที่มีนักศึกษา 50 คน ควรมีอาจารย์เต็มเวลา 4 คน และอาจจะมีอาจารย์ที่สอนไม่เต็มเวลา และผู้ช่วยอื่น ๆ จำนวนพอสมควร อาจารย์ที่สอนในโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ 2 ระดับแรก ควรมีคุณสมบัติดังนี้

1. ความรู้ทางวิชาการ จบการศึกษาชั้นปริญญาตรีจากวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย หรือมีความรู้เทียบเท่า โดยได้รับการยอมรับจากคณะกรรมการการศึกษาวิชาบรรณารักษ-

⁶⁸ J. Periam Danton, Education for Librarianship (Paris: Unesco, 1949), pp. 7-8.

ศาสตร์

2. ความรู้ทางวิชาชีพ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี 1 ปี จากโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ที่เป็นที่ยอมรับของคณะกรรมการการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์

3. ประสบการณ์ อาจารย์ทุกคนจะต้องมีความรู้ในค่านปฏิบัติงานในเรื่องที่สอน และเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพในการสอน

และอาจารย์ที่สอนในโรงเรียนระดับหลังปริญญาตรีนั้น ควรมีคุณสมบัติดังนี้

1. ความรู้ทางวิชาการ จบการศึกษาชั้นปริญญาตรีจากวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย หรือมีความเทียบเท่า โดยได้รับการยอมรับจากคณะกรรมการการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์

2. ความรู้ทางวิชาชีพ อาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่ควรจบการศึกษาระดับปริญญาตรี 2 ปี จากโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ที่เป็นที่ยอมรับของคณะกรรมการการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ และควรได้ทำการค้นคว้าวิจัยในระดับสูงต่อไปด้วย

3. ประสบการณ์ อาจารย์ทุกคนจะต้องมีความรู้ในค่านปฏิบัติงานในเรื่องที่สอน และเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพในการสอน

ส่วนผู้สอนในโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ระดับสูง (Advanced Graduate Library School) นั้น มาตรฐานมิได้ระบุละเอียด เพียงแต่ว่า ควรจะมีคุณสมบัติทางวิชาการ มีประสบการณ์ในงานอาชีพ มีประสิทธิภาพในการสอน มีจำนวนพอควร และมีตำแหน่งเป็นที่ยอมรับ และเห็นว่าผู้บริหารควรทำงานเต็มเวลา

ส่วนข้อกำหนดขั้นต่ำสำหรับโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ (Minimum Requirements for Library School) ปีค.ศ. 1933 ได้กำหนดเรื่องเกี่ยวกับผู้สอนในโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์แบบต่าง ๆ พอสรุปได้ว่า ผู้สอนควรจะมีจำนวนและมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะทำการสอนได้ ในด้านคุณสมบัติผู้สอนควรมีพื้นฐานความรู้จบการศึกษาจากวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยที่เป็นที่ยอมรับ และได้ผ่านการศึกษาระดับปริญญาตรี 2 ปี จากโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ที่ได้รับการรับรองวิทยฐานะ มีประสบการณ์ในเรื่องที่สอน และมีความสามารถในการสอน กล่าวคือ อาจารย์โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ควรมีพื้นฐานความรู้ทางด้านวิชาการ-

ทั่วไป และค่านวิชาชีพ ควรมีการค้นคว้าวิจัยในระดับสูง หรือศึกษาเทียบเท่าชั้นปริญญาเอก ถ้าหากทำการสอนในโรงเรียนระดับสูง ในด้านจำนวนผู้สอนควรพิจารณาให้พอเหมาะกับจำนวนรายวิชาที่เปิดสอนและจำนวนนักเรียนที่เรียน

สำหรับมาตรฐานในระยะหลังก็มีได้กำหนดเรื่องเกี่ยวกับผู้สอนแตกต่างไปจากมาตรฐานชั้นต่ำปี๑๙๕๕ และข้อกำหนดชั้นต่ำปี๑๙๖๖ ในสาระสำคัญ

สำหรับในปัจจุบันนี้ ในโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ที่ได้รับการรับรองวิทยฐานะ นั้น มีอาจารย์ที่ไม่สำเร็จการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยน้อยมาก จากการสำรวจเมื่อไม่นานมานี้ พบว่าอาจารย์ที่สอนเต็มเวลา 248 คน จากโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ 35 แห่ง มีอย่างน้อย 80 คน ที่สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาเอก ซึ่งอาจจะเป็นทางบรรณารักษศาสตร์ หรือด้านอื่น⁶⁹

อนึ่ง ในระยะแรกที่โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ได้เปลี่ยนมาขึ้นกับมหาวิทยาลัยแล้วนั้น ผู้สอนส่วนใหญ่ก็ยังเป็นบรรณารักษ์ บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยนั่นเอง กล่าวคือ ผู้สอนต้องรับผิดชอบงานห้องสมุดด้วย การที่ผู้สอนต้องทำงานห้องสมุดด้วยนั้น แม้จะมีข้อดีก็ทำให้ผู้สอนได้มีประสบการณ์ในงานนั้น ๆ อย่างแท้จริง ได้มีโอกาสทราบปัญหาของห้องสมุด ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้มีค่ามากกว่าการอาศัยจากตำราเท่านั้นแล้วนำมาสอน แต่ก็มีข้อเสียคือ ทำให้ผู้สอนไม่ค่อยมีเวลาให้กับนักศึกษา ไม่ค่อยมีโอกาสกลับมาพิจารณางานสอนของตน ไม่มีเวลาที่จะอุทิศตนให้กับเรื่องการศึกษา และค้นคว้าวิจัยอย่างจริงจัง นอกจากนี้ในบางวิชา เช่น การจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการนั้น ถ้าเอาผู้ทำงานห้องสมุดมาสอน ก็อาจจะผูกพันกับสิ่งที่ตนทำมากเกินไป ทำให้การสอนมีเนื้อหาจำกัด เพราะวิชาเช่นนี้ควรสอนเป็นวิชาการเพื่อให้นักศึกษาเปรียบเทียบได้ ต่อมาใน

⁶⁹ Leon Carnovsky, "Changing Patterns in Librarianship: Implication for Library Education," Wilson Library Bulletin, 41 (January, 1967), 486.

ระยะหลัง โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ทั้งหลายได้พยายามแยกบุคคลากรฝ่ายการสอน ออกจากฝ่ายห้องสมุดและส่วนใหญ่นั้นก็ทำได้สำเร็จ ทำให้โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ได้มี อาจารย์สอนเต็มเวลามากขึ้น แต่ถึงกระนั้นก็ตามยังมีตำแหน่งหนึ่งที่ยังร่วมกันอยู่ก็คือ ผู้บริหารห้องสมุดกับผู้บริหารโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ เป็นบุคคลเดียวกัน ซึ่งเป็นผลเสียต่อโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ คือ ผู้บริหารไม่สามารถอุทิศเวลาให้กับปัญหาทางการศึกษาได้อย่างเต็มที่

ในปัจจุบันนี้ โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ทั้งหลายนับว่าได้ประสบความสำเร็จในความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงในเรื่องผู้บริหารดังกล่าว โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์แห่งแรกที่แยกผู้บริหารโรงเรียนได้จากฝ่ายห้องสมุด คือ บัณฑิตวิทยาลัยบรรณารักษศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยชิคาโก (Graduate Library School, University of Chicago) ซึ่งทำได้มาตั้งแต่ปีเริ่มตั้งในปีค.ศ. 1926 และรายล่าสุดคือที่มหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ ซึ่งเริ่มตั้งแต่ฤดูใบไม้ร่วงปีค.ศ. 1970

ความพยายามที่จะปรับปรุงการบริหารงานโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพนั้น ในระดับสากลก็มีการริเริ่มแล้วเช่นกัน โดยในปี พ.ศ. 2517 คณะกรรมการที่ปรึกษาของแผนกโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ของสหพันธ์สากลแห่งสมาชิกห้องสมุด (Standing Advisory Committee of the IFLA Section of Library Schools) ได้ก่อกำหนดมาตรฐานสากลสำหรับการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ขึ้น และในปี พ.ศ. 2518 กาย เอ มาร์โก (Guy A. Marco) ก็ได้เสนอร่างมาตรฐานขึ้นซึ่งยังอยู่ในระหว่างการพิจารณา ร่างมาตรฐานดังกล่าวมีส่วนหนึ่งที่กล่าวถึงการบริหารงานโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ พอสรุปได้ว่า โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ควรมีฐานะเป็น คณะ หรือแผนกวิชา ขึ้นกับสถาบันที่ประสาทปริญญาหรือเทียบเท่า อาจารย์โยโรงเรียน

⁷⁰ "วงการห้องสมุดต่างประเทศ," ข่าวสารบรรณารักษศาสตร์, 1 (มกราคม, 2515), 23.

บรรณารักษศาสตร์มีฐานะเท่าเทียมกับอาจารย์วิชาอื่น ๆ ในสถาบันเดียวกัน โรงเรียน บรรณารักษศาสตร์ควรมีอาจารย์ที่ทำงานเต็มเวลาเป็นจำนวนพอเพียง โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนควรทำงานเต็มเวลา อาจารย์ควรมีประสบการณ์ในงานห้องสมุด ควรเข้าร่วมในกิจกรรมของสมาคมห้องสมุด และควรทำงานวิจัย⁷¹

สำหรับในประเทศไทยนั้น แม้ว่าโดยทางนิตินัยฝ่ายการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ กับฝ่ายห้องสมุดจะแยกกัน แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ส่วนใหญ่ยังไม่ได้แยกจากกันอย่างแท้จริง

ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่เดิมนั้นหัวหน้าแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ดำรงตำแหน่งบรรณารักษ์หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วย กล่าวคือ ผู้บริหารงานแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์และผู้บริหารหอสมุดกลาง เป็นบุคคลคนเดียวกัน ส่วนอาจารย์ท่านอื่น ๆ ของแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ก็ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยบรรณารักษ์หอสมุดกลาง คือต้องรับภาระในงานห้องสมุดด้วย แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ได้พยายามที่จะแยกตัวจากฝ่ายห้องสมุดมาเป็นเวลานาน จนกระทั่งในระยะหลังมหาวิทยาลัยได้รับหลักการที่จะแยกการบริหารงานหอสมุดกลางจากแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ โดยให้มีอธิการบดีบรรณารักษ์เพื่อทำงานหอสมุดกลางเต็มเวลา แต่ในระยะแรกหัวหน้าแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ก็ยังคงทำหน้าที่บริหารหอสมุดกลาง และอาจารย์ท่านอื่น ๆ ก็ยังคงช่วยงานของหอสมุดอยู่ ต่อมาเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2518 หัวหน้าแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ได้ขอลาออกจากตำแหน่งบรรณารักษ์หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยจึงได้มีคำสั่งแต่งตั้งผู้บริหารหอสมุดกลางคนใหม่ นับว่าเป็นครั้งแรกที่หัวหน้าแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ และผู้บริหารหอสมุดกลางเป็นคนละคนกัน แต่อย่างไรก็ตามผู้บริหารหอสมุดกลางก็ยังคงเป็นอาจารย์ประจำแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ และในปัจจุบันอาจารย์ประจำของแผนกวิชาบรรณา-

⁷¹Guy A. Marco, "International Standards for Library Education, April 1965," (Draft to be Commented by Selected Individuals and Library School Associate Members of IFLA) (Mimeographed).

รักษาศาสตร์จำนวน 10 คน จาก 15 คน ไม่ได้ปฏิบัติงานห้องสมุด

แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ในมหาวิทยาลัยแห่งอื่นที่มีลักษณะการบริหารงานบุคคลากรคล้ายคลึงกับที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือ ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กล่าวคือ ในมหาวิทยาลัยทั้งสามแห่งนี้ได้มีการแยกการบริหารงานแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์จากห้องสมุด แต่เดิมนั้นหัวหน้าแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ได้รับผิดชอบในการบริหารงานห้องสมุดด้วย สำหรับในปัจจุบันได้แยกเป็นคนละคน แต่ผู้บริหารงานห้องสมุดก็ยังคงเป็นอาจารย์ประจำในแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ และอาจารย์ประจำส่วนหนึ่งยังคงช่วยในการปฏิบัติงานห้องสมุด

มหาวิทยาลัยแห่งที่มีนโยบายแยกการบริหารงานแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ออกจากฝ่ายห้องสมุดมาตั้งแต่ต้นคือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แต่แผนกวิชาก็ได้มีความร่วมมือกับห้องสมุดตลอดมา เมื่อแรกตั้งในปีการศึกษา 2507 แผนกวิชายังไม่มีอาจารย์ประจำ หัวหน้ากองห้องสมุดก็ได้ช่วยรับผิดชอบงานสอนและจัดหาอาจารย์ประจำ และครั้งหนึ่งเมื่อตำแหน่งหัวหน้ากองห้องสมุดว่างลง อาจารย์ประจำของแผนกวิชาก็ได้ไปทำหน้าที่หัวหน้ากองห้องสมุด ในปัจจุบันยังคงมีอาจารย์ประจำของแผนกวิชาช่วยปฏิบัติงานในห้องสมุด⁷²

สำหรับมหาวิทยาลัยขอนแก่น แต่เดิมเมื่อยังไม่มีอาจารย์ประจำ ได้ใช้บรรณารักษ์รับผิดชอบในการสอน แต่ในปัจจุบันการบริหารงานแยกจากกันอย่างเด็ดขาด แต่แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ก็ยังคงอาศัยบรรณารักษ์ช่วยทำการสอนในบางวิชา และมีการโอนบรรณารักษ์บางคนไปเป็นอาจารย์ประจำสังกัดภาควิชาบรรณารักษศาสตร์อีกด้วย

⁷²สัมภาษณ์ อาจารย์จรรุภรณ์ สินธุโสภณ หัวหน้าสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 8 กันยายน 2518.

ถ้าจะเปรียบเทียบลักษณะการบริหารงานโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยกับของสหรัฐอเมริกา ซึ่งถือได้ว่าเป็นแม่แบบของไทยนั้น จะเห็นว่าไม่แตกต่างกันในสาระสำคัญ เพียงแต่ว่าของไทยนั้นอาจารย์ประจำแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ส่วนหนึ่งยังคงช่วยปฏิบัติงานในห้องสมุดสถาบันที่ตั้งกั

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย